

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ІЗ ЕКОНОМІКИ

Постановка проблеми. Зважаючи на сучасний стан економіки, суспільству необхідні ініціативні фахівці, здатні постійно удосконалювати свою особистість і діяльність та мати високий ступінь соціально-професійної мобільності, готовності швидко оновлювати знання, розширювати арсенал навичок і вмінь, оволодівати новими сферами діяльності, бізнесу, що, в свою чергу, вимагає від майбутніх фахівців із економіки опанування відповідним рівнем професійної майстерності, основи якої значною мірою започатковуються під час навчання студентів у ВНЗ. Не менш важливим є і те, що ефективність процесу формування професійної майстерності майбутніх економістів неможливо забезпечити без упровадження у навчально-виховний процес вищих навчальних закладів відповідних інноваційних технологій та сучасних методик навчання. Адже професійна майстерність, як специфічна сторона підготовленості особистості фахівця до професійної діяльності, — це високий ступінь його професійної навченості, що дозволяє компетентно вирішувати професійні завдання. При цьому важливим є усвідомлення того, що висококваліфікований фахівець із економіки може займатися індивідуальною трудовою діяльністю, а за наявності організаторських здібностей створити власну бізнес-структуру, що неможливо без наявності достатньо високого рівня професійної майстерності, що і зумовлює актуальність нашого дослідження.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Питанням дослідження сутності поняття «професійна майстерність» та особливостей процесу її формування фахівців різних галузей займалися чимало науковців. Аналіз наукової літератури з поставленої проблеми дозволяє стверджувати, що більшість науковців-дослідників (К. Ушинський, Ф. Дістервег, П. Блонський, І. Зязюн, І. Кривонос, В. Лізинський, М. Касьяненко, О. Столярчук та ін.) вивчали проблему формування професійної майстерності переважно у викладачів (педагогічної майстерності) навчальних закладах різних рівнів. Крім того науковцями (А. Столяренко, Є. Чернишова, А. Маркова та ін.) було досліджено питання формування професійної майстерності фахівців різних спеціальностей (юристів, військовослужбовців, екскурсоводів, екологів, соціальних працівників, економістів, працівників культури та ін.) Але, не зважаючи на значні досягнення з дослідження окремої нами проблеми, особливості використання інноваційних технологій навчання у формуванні професійної майстерності майбутніх фахівців із економіки у ВНЗ майже не досліджено.

Формулювання мети. Метою статті є дослідження особливостей використання інноваційних технологій навчання у процесі формування професійної майстерності майбутніх фахівців із економіки у ВНЗ.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відомо, що формування будь-яких компетентностей фахівця взагалі, та професійної майстерності, зокрема, започатковується під час навчання у ВНЗ. Тому, для розкриття поставленого питання, насамперед необхідним є дослідження самої сутності поняття «професійна майстерність» та виокремлення основних психолого-педагогічних особливостей її формування у майбутніх фахівців із економіки у ВНЗ. Питанням дослідження сутності поняття професійної майстерності фахівців різних рівнів присвячено чимало наукових праць. У акмеологічному словнику [1] дається наступне означення поняття «професійна майстерність»: це психічне новоутворення, що виявляється у високому рівні розвитку знань, навичок, умінь, професійно важливих якостей особистості, що забезпечують її успіх у цій професійній діяльності; виражається в стабільному досягненні високої продуктивності праці, в отриманні продукту праці, відповідного до вимог професії і соціуму; означає засвоєння працівником високих стандартів професії, відтворення на

оптимальному рівні раніше створених і накопичених у професії рекомендацій, розробок, інструкцій; це важлива умова підготовки людини до професійної творчості як створення нових еталонів, завдань і способів діяльності в професії.

Узагальнення аналізу наукових робіт присвячених дослідженню сутності, структури та особливостей формування професійної майстерності викладача (педагогічної майстерності), дозволяє стверджувати, що професійна майстерність викладача є однією із основних структурних одиниць професіоналізму і являє собою психічне утворення особистості, що дозволяє досягнути високого результату діяльності. При цьому до структури самої професійної майстерності слід обов'язково включати: мотиви саморозвитку, знання про професійну діяльність, способи, прийоми, засоби необхідні для професійної діяльності; уміння встановлювати міжособистісні стосунки; стиль професійної діяльності, на основі базових інтегративних характеристик особистості [6].

Як зазначається у роботі [7], професійна майстерність майбутнього юриста, як людини, професійно досвідченої в майбутній діяльності, складається із професійної компетентності та професійно-психологічної підготовленості. Останнє обумовлено тим, що професійна майстерність юристів пов'язана з мистецтвом спілкування та роботою із людьми. Адже не можна представляти професію так, немов вона полягає лише в процедурно правильному виконанні значимих дій. Із них неможливо вилучити усвідомлення індивідуальних особливостей особистості майбутнього фахівця, ігнорувати залежність успішності виконання майбутньої професійної діяльності від розуміння і врахування їх психології. При цьому, професійна компетентність майбутнього юриста пов'язана з наявністю у нього, як фахівця, сукупності відповідних професійних знань, умінь та навичок. Спираючись на знання, професіонал планує рішення поставлених перед ним завдань, продумує шляхи виконання службових функцій, вивчає поставлені проблеми, намічає цілі і завдання, готує рішення, вибирає способи дій, контролює і оцінює свою поведінку та ін. Чим глибше і ґрунтовніше він розуміє все це, тим вище його професіоналізм, тим успішніше його діяльність.

Усе вищеперераховане, на нашу думку, можна віднести і до процесу формування професійної майстерності майбутніх фахівців із економіки. Отже, професійна майстерність фахівця із економіки — це психічне новоутворення, що виявляється у високому рівні розвитку знань, умінь, навичок та професійно важливих якостей особистості, що забезпечують її успіх у професійній діяльності економіста. При цьому професійна майстерність майбутнього економіста складається із професійної компетентності і професійно-психологічної підготовленості. Основи ж професійної майстерності майбутнього фахівця з економіки закладаються саме під час навчання у ВНЗ і починаються із формування у студентів економічних спеціальностей професійної спрямованості.

Професійна спрямованість студентів, яка виступає основою для формування професійної майстерності майбутнього фахівця з економіки у ВНЗ і може вважатися сформованою, коли відбувся свідомий вибір професії, є моральна, психологічна та практична готовність до обраної діяльності. Фактично мова йде про зрозуміння студентом змісту професії, знаходження тих домінуючих мотивів та чинників, що підвищують його інтерес, дадуть можливість скласти професійні плани, ставити перед собою досяжні цілі [2]. Науковець В. Петрук вважає, що для успішного формування професійної спрямованості необхідно, по-перше, орієнтувати студентів на засвоєння змісту, форм, засобів і способів майбутньої професійної діяльності; по-друге, орієнтування діяльності студентів на глибинні, сутнісні характеристики відповідної професійної діяльності [5, с. 54].

Якими ж якостями має володіти фахівець із високим рівнем сформованості професійної майстерності? Відповідь на це запитання дає одна із членів журі конкурсу професійної майстерності, проведеного серед працюючих економістів: «... Я б звернула увагу на такі важливі аспекти, як уміння застосовувати нові і нестандартні підходи в роботі, бажання розвиватися і рости професійно. Економіст повинен володіти важливими особистісними якостями — оперативність, комунікабельність, гнучкість розуму, відповідальність. Одна з найважливіших

якостей - уміння спілкуватися з людьми, аргументовано переконувати і знаходити спільну мову. Адже нашим економістам часто доводиться працювати з іншими службами у філіях, методологічно допомагати, консультувати і навіть ставити деякі обмеження в їх роботі» [8].

При цьому потрібні не просто знання із майбутньої професії, а фундаментальні, наукові, комплексні, актуальні і практично значущі знання. Тому формування знань виступає основним завданням у навчанні спеціаліста з економіки та формування його майстерності. Спеціалізовані професійні знання мають безпосередньо прикладне значення. Це знання в конкретній галузі майбутньої діяльності, що забезпечують осмислене виконання професійних дій і рішення задач. Не менш важливими для формування професійної майстерності майбутніх фахівців із економіки є сформованість відповідних навичок. Якими б важливими не були знання, але професіонал — це, насамперед, людина, що вміє професійно діяти, отримувати практичні результати. Щодо професійних умінь, то це освоєний фахівцем комплексний спосіб успішних професійних дій у нестандартних ситуаціях. Складні професійні вміння — вінець спеціальної навченості та професійної майстерності фахівця з економіки. Навчаючи студентів — майбутніх фахівців із економіки, удосконалюючи майстерність практикою, займаючись самоосвітою і самонавчанням — завжди слід визначати точний перелік знань, навичок і умінь, якими мають оволодіти студенти при вивченні навчальних дисциплін [4].

Саме розвиток названих складових формує у студента професійно-значимі принципи, погляди, ідеали, мотиви та бажання; впливає на навчально-пізнавальну, комунікативну, цільову, стимулюючу діяльність майбутнього фахівця. На підставі цього, Е. Лузік визначає модель творчої особистості професіонала як поєднання головних рис її характеру та вважає за потрібне визначити такі властивості цієї моделі: щодо професійної діяльності — ініціативність, здатність до ризику, підприємливість, самостійність, організованість, діловитість, працездатність; щодо інших людей — гуманність, товариськість, чуйність, доброта, уважність, тактовність; щодо самого себе — самовладання, почуття власної гідності, скромність, самокритичність, прагнення до саморозвитку, самовдосконалення; щодо продуктів діяльності — акуратність, добросовісність, щедрість, дбайливість [3, с. 80].

Таким чином, формування професійної спрямованості студента [2] — це створення в нього необхідних якостей за допомогою відповідних умов, які сприяють засвоєнню елементів культури обраної професійної діяльності та відповідають індивідуальним особливостям студента. Тому ми погоджуємося із науковцем В. Зінченко [2] у тому, що потрібно розробляти конкретний перелік загальнопрофесійних та спеціальних задач для професії економіста, що дасть змогу студентам зрозуміти зміст обраної професійної діяльності, визначити основні цілі навчально-пізнавальної діяльності, а викладачам краще організувати процес професійного навчання з вибором конкретних форм, методів та засобів, які б стимулювали навчальну діяльність і підвищували якість формування професійної спрямованості і як наслідок професійної майстерності майбутніх фахівців із економіки у ВНЗ.

Зважаючи на все вищевикладене, ми можемо стверджувати, що формування професійної майстерності майбутніх фахівців із економіки неможливо без застосування інноваційних педагогічних технологій та сучасних методик навчання. Згідно з вимогами до майбутнього фахівця з освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» галузі знань «Економіка та підприємництво», професійно підготовлений у ВНЗ фахівець має виконувати функції: аналітичну, планову, організаційну, обліково-статистичну, контрольну та інформаційну. Саме вищі навчальні заклади і мають забезпечити опанування випускниками системою умінь щодо розв'язання типових завдань діяльності у контексті формування їхньої професійної майстерності. Проведений аналіз завдань майбутніх фахівців з економіки дозволяє виокреслити інформаційно-аналітичну діяльність як один із пріоритетів у професійній підготовці фахівців відповідного профілю. Тому необхідно обирати саме ті технології та методики навчання, які найбільшою мірою сприяють формуванню аналітичної складової професійної майстерності майбутніх фахівців із економіки. На нашу думку, такими технологіями можуть виступати: технологія критичного мислення (Є. Полат, Т. Воропай, Дж. Стіл, О. Тягло, М. Чошанов, Т. Хачумян та ін); технологія проблемного навчання

(І. Лернер, М. Махмутов, А. Фурман та ін.); технологія розвиваючого навчання (І. Якиманська, та ін.); інформаційні технології навчання (М. Жалдак, В. Ключко, Р. Гуревич та ін.); особистісно-орієнтовані технології (О. Євдокимов, І. Унт, З. Слєпкань та ін.); навчання, як систематичне дослідження (В.Стрельников, С. Парнс, М. Кларін та ін.); технологія моделюючого навчання (Л. Фрідман, М. Балк, В.Петров та ін.) та ін.

Не менш важливим у процесі професійної підготовки майбутніх економістів у ВНЗ є використання тих технологій, які сприяють формуванню у майбутніх фахівців з економіки цілісної картини світу, умінь і навичок самостійного наукового пізнання. Останнє значною мірою обумовлюється застосуванням інтерактивних технологій та наявністю дослідницької діяльності студентів у ВНЗ, спрямованої на розв'язання творчо-пошукових завдань максимально наближених до майбутньої професії.

Адже саме інтерактивне навчання дозволяє певною мірою підвищити ефективність засвоєння навчального матеріалу і виробити навички аналізу та застосування отриманої інформації. Зокрема, педагогічна технологія критичного мислення сприяє розвитку у студентів раціональних підходів до формування базових умінь, їх використання в процесі роботи з інформацією та сприяє рефлексії майбутнього економіста щодо одержаних знань. У цьому аспекті особливого значення набувають уміння визначати проблему; співставляти інформацію зібрану із різних джерел; аналізувати отримані дані, з урахуванням альтернативних точок зору; виявляти наявність прихованої інформації та робити обґрунтовані висновки щодо прийняття рішення в контексті поставленої професійної проблеми.

Творчо переосмислюючи існуючі підходи до використання технологій у формі дослідних моделей вважаємо доцільним їх поєднання та реалізацію у формі методу проектів. Ми переконані, що вже на 1-2 курсі навчання у ВНЗ у процесі вивчення дисциплін природничо-наукового циклу найбільш перспективними для підвищення якості організації самостійної роботи студентів, майбутніх економістів, є метод проектів. Це обумовлено, перш за все, широким спектром форм проектної діяльності (дослідницькі, творчі, ігрові, інформаційні, практично-орієнтовані тощо). Крім того, метод проектів є прикладом практичної реалізації проблемного навчання та значною мірою сприяє формуванню пізнавальних, творчих навичок студентів, умінням самостійно конструювати власні знання, орієнтуватися в інформаційному просторі, розвитку критичного мислення, що вимагає достатнього рівня сформованості інформаційно-аналітичних умінь, як основи для формування майбутньої професійної майстерності економіста. Крім того, реалізація будь-якого проекту вимагає, як правило, використання інформації з різних предметів і галузей знань і тому важливою є додаткова інформація та урахування можливих альтернативних ідей учасників проекту щодо його виконання.

Успішне виконання та презентація розробленого проекту обумовлено наявністю у студентів умінь використовувати дослідницькі, проблемні, пошукові методи наукової діяльності, умінь розподіляти обов'язки в межах групи, що виконує проект, для виконання спільного завдання та ін. Не менш важливим у процесі професійної підготовки студентів у ВНЗ є те, що результати виконаних проектів є значущими для студентів. Адже, при розв'язанні теоретичної проблеми студенти отримують її конкретне рішення, практичної ситуації — конкретний результат, який можна оцінити. Крім того, при виконанні проекту особливої ваги набуває досвід самостійної діяльності студентів, який, поєднуючи в собі отримані знання та набуті уміння і навички, стане його особистим досягненням.

Висновки. Зважаючи на все вищевикладене, ми можемо стверджувати, що формування професійної майстерності майбутніх фахівців із економіки є дуже складним та тривалим процесом і опанувати найвищим його рівнем можна лише під час професійної діяльності. Але формування основ професійної майстерності відбувається саме у ВНЗ і починається із формування професійної спрямованості особистості. При цьому, найбільш ефективними технологіями, що сприяють підвищенню рівня сформованості професійної майстерності, на нашу думку, виступають інформаційні та інноваційні технології навчання із використанням під

час професійної підготовки майбутніх фахівців із економіки методу проектів, ділових ігор, роботи в малих групах та обов'язкового залучення студентів до науково-дослідної роботи, тематика якої максимально наближена до завдань майбутньої професійної діяльності.

Література:

1. Акмеологический словарь / Под общ. ред. А.А. Деркача. — М.: Изд-во РАГС, 2004. — 161 с.
2. Зинченко В. Проблемы формирования учебно-познавательной активности студентов экономических специальностей / В. Зинченко // Вісник ЛНПУ імені Тараса Шевченка. — 2005. — № 7. — С. 240-246.
3. Лузік Е. Креативність як критерій якості в системі підготовки фахівців профільних ВНЗ України / Е. Лузік // Вища освіта України. — 2006. — № 3. — С. 76-82.
4. Маркова А. Психология профессионализма / А. Маркова. — М.: Междунар. гуманит. фонд «Знание», 1996. — 308 с.
5. Петрук В. Психологічна і фахова підготовка майбутнього спеціаліста / В. Петрук // Вища освіта України. — 2002. — № 1. — С. 53-57.
6. Полякова О. Акмеологические условия формирования профессионального мастерства преподавателей вузов / О. Полякова. Электронный ресурс. Режим доступа: <http://nauka-pedagogika.com/viewer/50515/a#?page=3>
7. Прикладная юридическая психология / Под ред. А. Столяренко. — М.: Юнити-Дана, 2000. — 639 с.
8. Человеческие ресурсы — фактор № 1 успеха команды. Электронный ресурс. Режим доступа: http://tgaza.narod.ru/arhiv_07/51_07/1.htm
9. Чернишова С. Професійне мислення майбутнього економіста / С. Чернишова. Электронный ресурс. Режим доступа: http://osvita.ua/vnz/high_school/2028/

У статті розглядаються деякі особливості використання інноваційних технологій та сучасних методик навчання у формуванні професійної майстерності майбутніх фахівців із економіки у ВНЗ.

Ключові слова: професіоналізм, професійна компетентність, професійна майстерність економіста, технології навчання, метод проектів.

В статье рассматриваются некоторые особенности использования инновационных технологий и современных методик обучения в процессе формирования профессионального мастерства будущих специалистов по экономике в вузах.

Ключевые слова: профессионализм, профессиональная компетентность, профессиональное мастерство экономиста, технологии обучения, метод проектов.

This article discusses some features of the use of innovative technologies and modern teaching methods in the process of formation of professional skill of the future specialists in economics in universities.

Key words: professionalism, professional competence, professional skills economist, technology training, project method.

УДК 378.147

О.Д. Краєвська
м. Вінниця, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНТЕГРАТИВНОГО ПІДХОДУ ДО ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ-АГРАРІЇВ

Постановка проблеми. Формування комунікативної компетентності майбутніх менеджерів-аграріїв України набуває стратегічного значення для розвитку нашої держави в світлі стрімкого збільшення інтенсивності та масштабів міжнародної ділової комунікації, посиленої інтеграції української економіки, особливо аграрного сектору, у світовий економічний простір та підвищеної уваги світового співтовариства до України та її економічного й людського потенціалу.

Комунікативна компетентність за своєю природою є міжпредметним поняттям і складнощі